

Zmiany nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim w I kwartale 2012 r.

Mieczysław Kowerski, Jarosław Bielak, Dawid Długosz, Mariusz Poninkiewicz

Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu

Prezentowane sprawozdanie jest rezultatem kolejnego, 44. kwartalnego ankietowego badania nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim przeprowadzonego w dniach 10–30 kwietnia 2012 roku przez ankierów Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Zamościu.¹

Ankieta objęto 491 przedsiębiorstw (95 przedsiębiorstw przemysłowych, 118 — budowlanych, 123 — handlowych i 155 — usługowych) oraz 500 gospodarstw domowych.

1. Charakterystyka badanych przedsiębiorstw i gospodarstw domowych

1.1. Struktury badanych przedsiębiorstw

Wśród badanych przedsiębiorstw firmy usługowe stanowiły 31,6%, handlowe — 25%, budowlane — 24%, a przemysłowe — 19,4%.

Tab. 1. Struktura badanych przedsiębiorstw w podziale na sektory

Wyszczególnienie	Liczba ankietowanych przedsiębiorstw	Struktura (%)
Budownictwo	118	24,03
Handel	123	25,05
Przemysł	95	19,35
Usługi	155	31,57
Razem	491	100,00

Prawie 78% ankietowanych jednostek stanowią podmioty prywatne, ponad 10% to przedsiębiorstwa i instytucje państwowe (lub z udziałem skarbu państwa), inną formę własności zadeklarowało prawie 12% badanych.

Oceniając strukturę badanych przedsiębiorstw w układzie formy własnościowej oraz sektora działalności można stwierdzić, że badane przedsiębiorstwa prywatne stosunkowo najliczniej reprezentowane były przez firmy handlowe i usługowe (28%) w nieco mniejszym stopniu przez budowlane (26%) i w najmniejszym przez przemysłowe. Wśród firm i instytucji państwowych zde-

1. Badania nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim realizowane są przez WSZiA od 2001 roku. Głównym źródłem finansowania badań w ciągu 10 lat były środki własne Uczelni. W okresie od III kwartału 2005 roku do I kwartału 2008 roku badania realizowane były w ramach projektu *System przeciwdziałania bezrobociu na obszarach słabo zurbanizowanych* finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach inicjatywy wspólnotowej EQUAL. A w okresie od II kwartału 2009 roku do II kwartału 2011 roku w ramach projektu *Lubelski Barometr Gospodarczy* finansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki”, Priorytetu VIII „Regionalne kadry gospodarki”, Działania 8.1. „Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie”, Poddziałania 8.1.2. „Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie lubelskim”. Prezentowane badanie finansowane jest ze środków własnych WSZiA. Metodologię badania można znaleźć w pracy (Kowerski 2009).

Tab. 2. Struktura badanych podmiotów pod względem formy własnościowej (w %)

Wyszczególnienie	Udział
Przedsiębiorstwo prywatne	77,80
Przedsiębiorstwo państwowe	10,59
Inna forma	11,61
Razem	100,00

Tab. 3. Struktura badanych przedsiębiorstw pod względem formy własnościowej oraz sektora działalności (w %)

Wyszczególnienie	Sektor				Razem
	Budownictwo	Handel	Przemysł	Usługi	
Przedsiębiorstwo prywatne	25,92	28,01	18,06	28,01	100,00
Przedsiębiorstwo państwowe	13,46	3,85	19,23	63,46	100,00
Inna forma	21,05	24,56	28,07	26,32	100,00
Razem	24,03	25,05	19,35	31,57	100,00

cydowanie najwięcej (63%) pochodziło z sektora usług. Wśród ankietowanych przedsiębiorstw deklarujących inną formę własności najwięcej reprezentantów odnotowano w sektorze przemysłowym.

W układzie sektorów działalności oraz form własności zdecydowanie przeważają przedsiębiorstwa prywatne, przy czym w przypadku budownictwa i handlu ta przewaga jest największa (ponad 80% przedsiębiorstw).

Tab. 4. Struktura badanych przedsiębiorstw pod względem sektora działalności oraz formy własności (w %)

Wyszczególnienie	Sektor			
	Budownictwo	Handel	Przemysł	Usługi
Przedsiębiorstwo prywatne	83,90	86,99	72,63	69,03
Przedsiębiorstwo państwowe	5,93	1,63	10,53	21,29
Inna forma	10,17	11,38	16,84	9,68
Razem	100,00	100,00	100,00	100,00

Wśród przedsiębiorstw objętych badaniem dominują jednostki małe i bardzo małe. Ponad 45% badanych podmiotów stanowiły jednostki zatrudniające od 1 do 9 osób.² Mniejszą grupę stanowią przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 pracowników (28%). Co czwarte ankietowane przedsiębiorstwo zatrudnia od 50 do 249 pracowników. Najmniej liczną grupą ankietowanych (co wiąże się z rzeczywistą strukturą firm względem zatrudnienia w województwie) były podmioty duże, zatrudniające powyżej 250 osób. W badanym I kwartale 2012 r. to tylko 2,2% ankietowanych przedsiębiorstw.

Tab. 5. Struktura badanych przedsiębiorstw względem wielkości zatrudnienia (w %)

Wyszczególnienie	Udział
Od 1 do 9 pracowników	45,01
Od 10 do 49 pracowników	28,31
Od 50 do 249 pracowników	24,44
250 pracowników i więcej	2,24
Razem	100,00

2. Należy zwrócić uwagę, że firmy zatrudniające od 1 do 9 osób stanowią aż 95% wszystkich funkcjonujących w województwie firm, ale przyjęte przy losowaniu założenie, że liczba wybieranych w branży firm jest proporcjonalna do udziału zatrudnienia danej grupy zatrudnieniowej w zatrudnieniu całkowitym branży sprawia, że udział najmniejszych firm w próbie istotnie spada.

Najwięcej ankietowanych w I kwartale 2012 roku mikroprzedsiębiorstw prowadzi działalność usługową (39%), nieco mniej handlową (33%). Wśród przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 pracowników 34% ankietowanych to podmioty z sektora budowlanego, 27% to firmy handlowe, 25% badanych podmiotów prowadzi działalność usługową, 15% przemysłową. Wśród przedsiębiorstw zatrudniających od 50 do 249 osób przeważały firmy przemysłowe (blisko 42% pytanym) oraz usługowe (27%). W strukturze wg sektora działalności największych podmiotów, zatrudniających powyżej 250 pracowników zdecydowaną większość ankietowanych (55%) stanowią przedsiębiorstwa przemysłowe.

Tab. 6. Struktura badanych przedsiębiorstw pod względem wielkości zatrudnienia i sektora działalności (w %)

Wyszczególnienie	Sektor				Razem
	Budownictwo	Handel	Przemysł	Usługi	
Od 1 do 9 pracowników	19,91	32,58	8,14	39,37	100,00
Od 10 do 49 pracowników	33,81	26,62	15,11	24,46	100,00
Od 50 do 249 pracowników	20,83	10,83	41,67	26,67	100,00
250 pracowników i więcej	18,18	9,09	54,55	18,18	100,00
Razem	24,03	25,05	19,35	31,57	100,00

Wśród ankietowanych przedsiębiorstw budowlanych ponad 37% zatrudnia nie więcej niż 9 pracowników, a 40% badanych od 10 do 49 pracowników. W handlu ponad połowa badanych zatrudnia do 9 pracowników, a dalszych 30% od 10 do 49 pracowników. Zbliżona do handlu jest struktura zatrudnienia w usługach, przy czym tutaj nieco mniejszy niż w handlu jest udział firm o zatrudnieniu od 10 do 49 osób, a większy o zatrudnieniu od 50 do 249 pracowników. W przemyśle największa reprezentacja to przedsiębiorstwa średnie (53% badanych zatrudnia od 50 do 249 pracowników).

Tab. 7. Struktura badanych przedsiębiorstw pod względem sektora działalności i wielkości zatrudnienia (w %)

Wyszczególnienie	Sektor			
	Budownictwo	Handel	Przemysł	Usługi
Od 1 do 9 pracowników	37,29	58,54	18,95	56,13
Od 10 do 49 pracowników	39,83	30,08	22,11	21,94
Od 50 do 249 pracowników	21,19	10,57	52,63	20,65
250 pracowników i więcej	1,69	0,81	6,32	1,29
Razem	100,00	100,00	100,00	100,00

Pod względem wielkości przychodów (obrotów) w 2011 r. wśród ankietowanych dominują podmioty najmniejsze, o przychodach nie przekraczających 500 tys. zł (ponad 1/3 badanych) oraz podmioty o przychodach od 500 tys. zł do 2,5 mln zł (prawie 25% badanych). Niecałe 15% ankietowanych przedsiębiorców zadeklarowało przychody ze sprzedaży w przedziale od 2,5 mln do 5 mln zł, a 21% — przychody przekraczające 5 mln zł.

Tab. 8. Struktura badanych przedsiębiorstw pod względem wartości przychodów (obrotów) w 2011 roku (w %)

Wyszczególnienie	Udział
Do 0,5 mln zł	39,37
0,5–2,5 mln zł	24,88
2,5–5,0 mln zł	14,73
Powyżej 5 mln zł	21,01
Razem	100,00

Najwięcej podmiotów o przychodach (obrotach) nie przekraczających w 2011 r. 500 tys. zł prowadzi działalność usługową, zaś najmniej przemysłową. W przedziale przychodów od 0,5

do 2,5 mln zł wśród ankietowanych przedsiębiorstw najczęściej jest usługodawców (32%), nieco mniej handlowców (27%) i przedsiębiorstw budowlanych (24%). Wśród firm o przychodach rzędu 2,5–5,0 mln zł najliczniejszą grupą są usługodawcy i budowlanci (po 28%), tylko nieznacznie mniejszy jest udział firm przemysłowych (25%). Najwięcej ankietowanych przedsiębiorstw, o największych — przekraczających 5 mln zł przychodach należy do sektora przemysłowego (ponad 1/3 badanych) oraz budowlanego (ponad 26%), w mniejszym stopniu usługowe (co piąta ankietowana) i najmniejszym handlowego.

Tab. 9. Struktura badanych przedsiębiorstw pod względem wielkości przychodów (obrotów) w 2011 roku i sektora działalności (w %)

Wyszczególnienie	Sektor				Razem
	Budownictwo	Handel	Przemysł	Usługi	
Do 0,5 mln zł	17,79	31,90	9,82	40,49	100,00
0,5–2,5 mln zł	24,27	27,18	16,50	32,04	100,00
2,5–5,0 mln zł	27,87	19,67	24,59	27,87	100,00
Powyżej 5 mln zł	26,44	16,09	36,78	20,69	100,00
Razem	22,71	25,60	19,32	32,37	100,00

Analizując rozkład przedsiębiorstw pod względem wielkości przychodów (obrotów) w poszczególnych sektorach można zauważyć największy udział podmiotów najmniejszych w handlu (prawie połowa ankietowanych). Ponad 1/4 ankietowanych handlowców deklaruje przychody za 2011 r. na poziomie 0,5–2,5 mln zł, a tylko 13% większe niż 5 mln zł. W budownictwie firmy o najmniejszych przychodach to ponad 31% ankietowanych, ponad 1/4 osiągnęła przychody w przedziale 0,5–2,5 mln zł, zaś 1/4 przychody wyższe niż 5 mln zł. W przemyśle udział podmiotów o przychodach poniżej 0,5 mln zł jest najmniejszy na tle innych sektorów, 21% firm przemysłowych zadeklarowało przychody w przedziale 0,5–2,5 mln zł, 18% z przedziału od 2,5 do 5 mln zł, aż 40% ankietowanych przedsiębiorstw przemysłowych zadeklarowało w 2011 roku przychody przekraczające 5 mln. Wśród ankietowanych usługodawców 49% podmiotów nie osiągnęło w 2010 r. przychodów ze sprzedaży wyższych niż 0,5 mln zł, co czwarta firma zanotowała przychody w przedziale 0,5–2,5 mln zł, co ósma powyżej 2,5 mln zł.

Tab. 10. Struktura badanych przedsiębiorstw pod względem sektorów działalności i wielkości przychodów (obrotów) w 2011 roku (w %)

Wyszczególnienie	Sektor			
	Budownictwo	Handel	Przemysł	Usługi
Do 0,5 mln zł	30,85	49,06	20,00	49,25
0,5–2,5 mln zł	26,60	26,42	21,25	24,63
2,5–5,0 mln zł	18,09	11,32	18,75	12,69
Powyżej 5 mln zł	24,47	13,21	40,00	13,43
Razem	100,00	100,00	100,00	100,00

1.2. Struktury badanych gospodarstw domowych

Wśród 500 gospodarstw domowych ankietowanych w I kwartale 2012 r., podobnie jak w poprzednich badaniach przeważały gospodarstwa wieloosobowe (ponad 95%), przy czym największą grupą badanych były gospodarstwa 3- i 4-osobowe (52% ogółu ankietowanych), następnie dwuosobowe (ponad 1/4 ankietowanych) i pięciosobowe (prawie 16% pytanych). Struktura badanej próby według liczby osób w gospodarstwie w zależności od miejsca zamieszkania była w zasadzie podobna, przy czym wśród gospodarstw miejskich wyraźniej przeważały gospodarstwa 3- i 4-osobowe, zaś w nieco mniejszym stopniu reprezentowane były dwuosobowe i pięciosobowe.

Tab. 11. Struktura badanej populacji według liczby osób w gospodarstwie domowym (w %)

Wyszczególnienie	Miasto	Wieś	Ogółem
Jedna osoba	3,42	7,31	5,47
Dwie osoby	23,93	30,00	27,13
Trzy osoby	35,90	25,38	30,36
Cztery osoby	24,36	18,46	21,26
Pięć osób	12,39	18,85	15,79
Razem	100,00	100,00	100,00
Razem	100,00	100,00	100,00

Tab. 12. Struktura badanej populacji według wieku (w %)

Wyszczególnienie	Miasto	Wieś	Ogółem
Do 20 lat	1,82	0,39	1,05
21–30 lat	12,27	11,37	11,79
31–40 lat	29,55	19,61	24,21
41–50 lat	30,91	25,49	28,00
51–60 lat	14,09	16,86	15,58
61–70 lat	9,09	13,73	11,58
71–80 lat	2,27	9,02	5,89
81–90 lat	0,00	3,53	1,89
Razem	100,00	100,00	100,00

Ponad połowa respondentów to osoby w wieku 31–50 lat. W badaniu wzięło również udział ok. 12% dwudziestolatków, 16% 50-latków i 19%, które ukończyły 60 rok życia.

Najwięcej ankietowanych w I kwartale 2012 r. gospodarstw domowych zadeklarowało miesięczny dochód na jedną osobę w wysokości 500–899 zł (35%), przy czym zdecydowały o tym gospodarstwa wiejskie. W miastach 40% badanych gospodarstw deklaruowało miesięczny dochód na osobę w wysokości 900–1199 zł. Miesięcznymi dochodami na osobę w przedziale 300–499 zł dysponuje około 19% respondentów (wśród gospodarstw wiejskich nieco więcej). Miesięczne dochody na osobę powyżej 1200 zł zadeklarowało 13% badanych. Niecałe 5% respondentów deklaruje dochód na osobę poniżej 300 zł na osobę (w gospodarstwach miejskich mniej niż 1%).

Tab. 13. Struktura badanej populacji według miesięcznego dochodu na osobę w gospodarstwie domowym (w %)

Wyszczególnienie	Miasto	Wieś	Ogółem
Poniżej 300 zł	1,87	7,08	4,63
300–499 zł	15,42	22,50	19,16
500–899 zł	26,17	43,33	35,24
900–1199 zł	40,19	17,92	28,41
Powyżej 1200 zł	16,36	9,17	12,56
Razem	100,00	100,00	100,00

Wśród ankietowanych członków gospodarstw domowych prawie połowa (46%) to osoby z wykształceniem średnim. Po 22% ankietowanych posiada wykształcenie wyższe lub zawodowe. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania, osoby z wykształceniem średnim przeważają zarówno wśród mieszkańców miast, jak i wsi, natomiast wśród respondentów miejskich wyraźnie więcej jest osób z wykształceniem wyższym (29%), zaś wśród mieszkańców wsi osób z wykształceniem zawodowym (30%).

Biorąc pod uwagę status na rynku pracy osób ankietowanych można zauważyć, że najliczniejsze grupy respondentów to osoby pracujące poza rolnictwem (29%) oraz renciści i emeryci — wśród badanych mieszkańców wsi co trzeci to rencista lub emeryt. Co dziesiąty ankietowany

Tab. 14. Struktura badanej populacji według poziomu wykształcenia (w %)

Wyszczególnienie	Miasto	Wieś	Ogółem
Niepełne podstawowe	0,00	0,78	0,42
Podstawowe	3,57	13,28	8,75
Zawodowe	13,84	30,08	22,50
Średnie	53,57	40,23	46,46
Wyższe	29,02	15,63	21,88
Razem	100,00	100,00	100,00

Tab. 15. Struktura badanej populacji względem statusu na rynku pracy (w %)

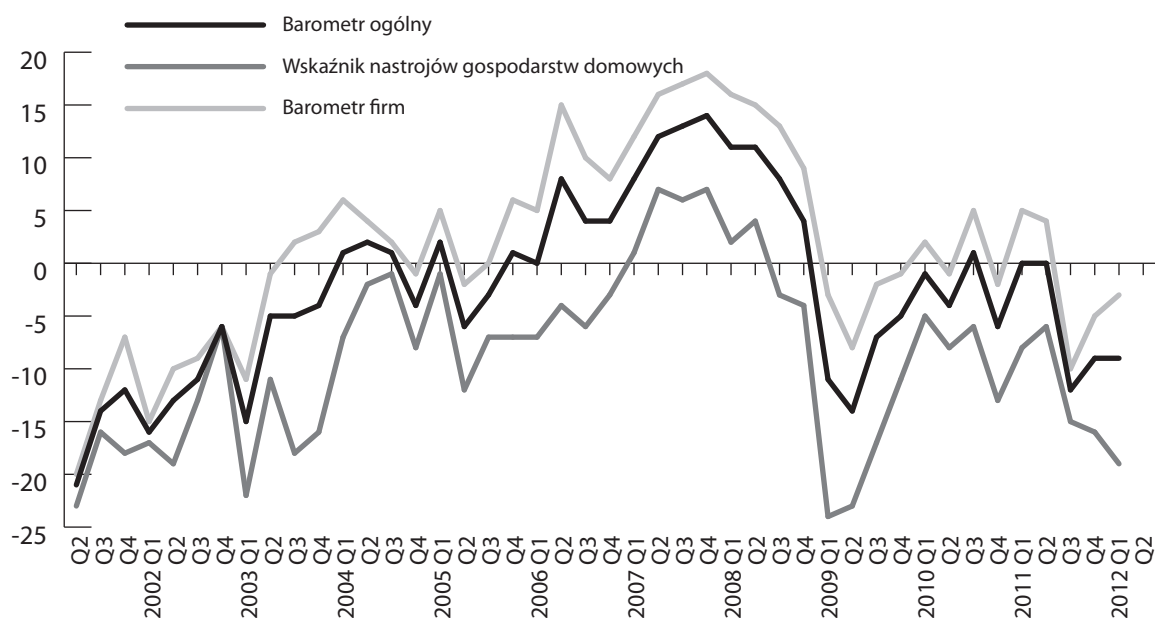
Wyszczególnienie	Miasto	Wieś	Ogółem
Bezrobotny	7,69	3,08	5,26
Na utrzymaniu rodziny	11,11	5,38	8,10
Pracujący w rolnictwie	1,71	20,77	11,74
Pracujący poza rolnictwem	36,75	21,54	28,74
Rencista, emeryt	17,52	35,00	26,72
Prowadzi własną działalność gosp.	11,11	8,08	9,51
Inne	14,10	6,15	9,92
Razem	100,00	100,00	100,00

prowadzi własną działalność gospodarczą. Osoby pracujące w rolnictwie to 21% ankietowanych mieszkańców wsi (i niecałe 12% ogółu badanych), zaś na utrzymaniu rodziny pozostaje 8% respondentów. W badaniu wzięło również udział 5% osób pozostających bez zatrudnienia, przy czym odsetek ten jest wyższy wśród mieszkańców miast.

2. Nastroje gospodarcze przedsiębiorców i konsumentów w I kwartale 2012 roku

2.1. Ogólny barometr nastrojów gospodarczych

W I kwartale 2012 nastroje gospodarcze w województwie lubelskim nie zmieniły się w stosunku do poprzedniego kwartału. Ogólny diagnostyczny barometr nastrojów pozostał na poziomie

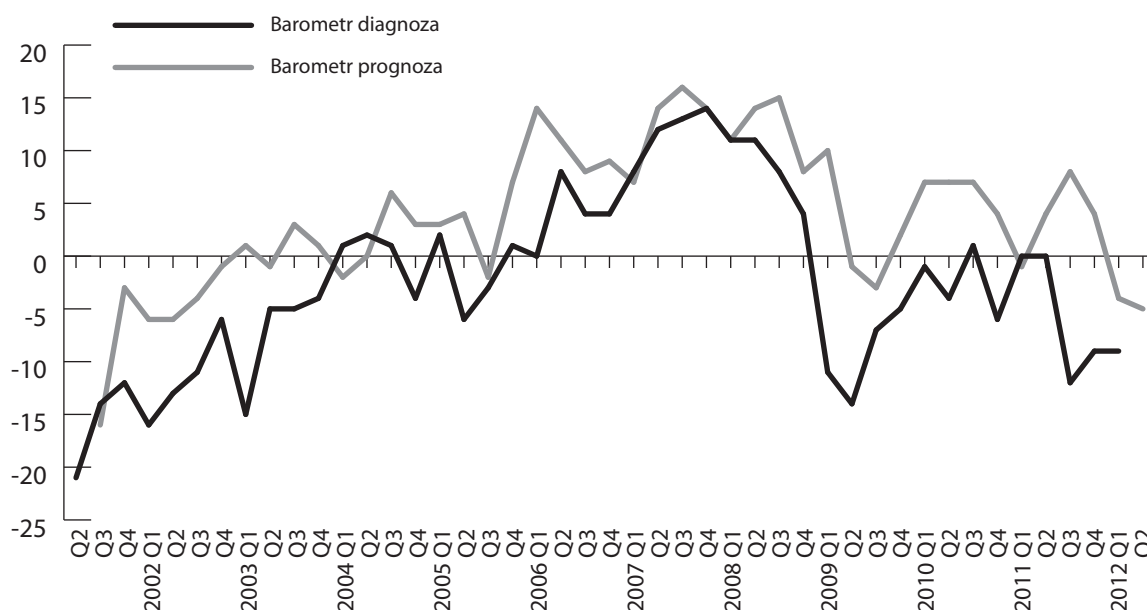

Rys. 1. Diagnostyczne barometry nastrojów gospodarczych dla województwa lubelskiego w okresie od II kwartału 2001 roku do I kwartału 2012 roku

–9 punktów, co oznacza, że w gospodarce regionu nadal przeważał pesymizm. Oznacza to również, że tylko częściowo sprawdziły się sformułowane kwartał wcześniej prognozy, które zakładały co prawda utrzymanie się ogólnego barometru nastrojów gospodarczych poniżej zera, ale wskazywały na poziom –4 punkty.

Stagnacji ogólnego barometru nastrojów towarzyszyły jednak znaczące zmiany sektorowych wskaźników nastrojów gospodarczych. W porównaniu poprzednim kwartałem poprawiły się nastroje przedsiębiorców, ale pogorszyły się nastroje w gospodarstwach domowych. Diagnostyczny barometr nastrojów gospodarczych przedsiębiorców w końcu I kwartału 2012 roku wyniósł –3 punkty i był o 2 punkty wyższy niż w poprzednim kwartale. Diagnostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych gospodarstw domowych w tym czasie zmniejszył się o 3 punkty do –19.

Znaczącą poprawę nastrojów zanotowano w handlu — wzrost diagnostycznego wskaźnika nastrojów o 9 punktów (z –12 do –3 punktów). W pozostałych sektorach zmiany wskaźników nastrojów były różnokierunkowe i niewielkie. Tylko budownictwo zachowało więcej optymizmu — w końcu I kwartału diagnostyczny wskaźnik nastrojów w tym sektorze wyniósł 5 punktów.

Rys. 2. Diagnostyczne i prognostyczne ogólne barometry nastrojów gospodarczych dla województwa lubelskiego w okresie od II kwartału 2001 roku do II kwartału 2012 roku

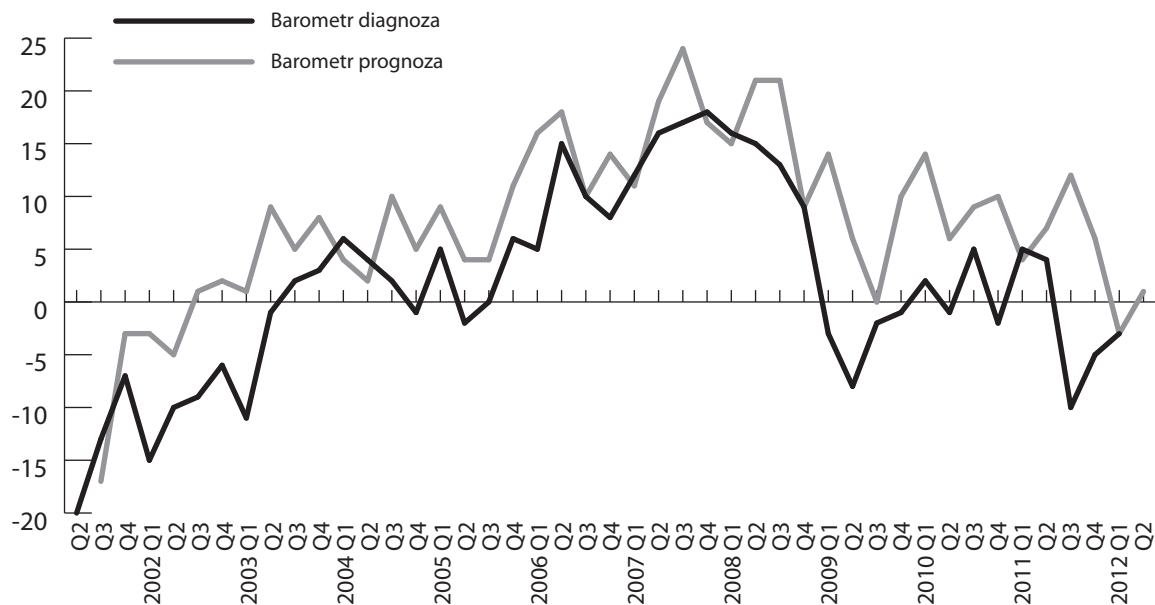
Również prognoza na II kwartał, chociaż zakłada nieznaczną poprawę nastrojów nie wygląda zbyt optymistycznie. Ogólny prognostyczny barometr nastrojów gospodarczych na II kwartał 2012 roku wynosi –5 punktów, co oznacza poprawę w stosunku do diagnozy I kwartału o 4 punkty, ale jednocześnie utrzymywanie się wśród respondentów przewagi pesymizmu.

2.2. Barometr nastrojów gospodarczych przedsiębiorców

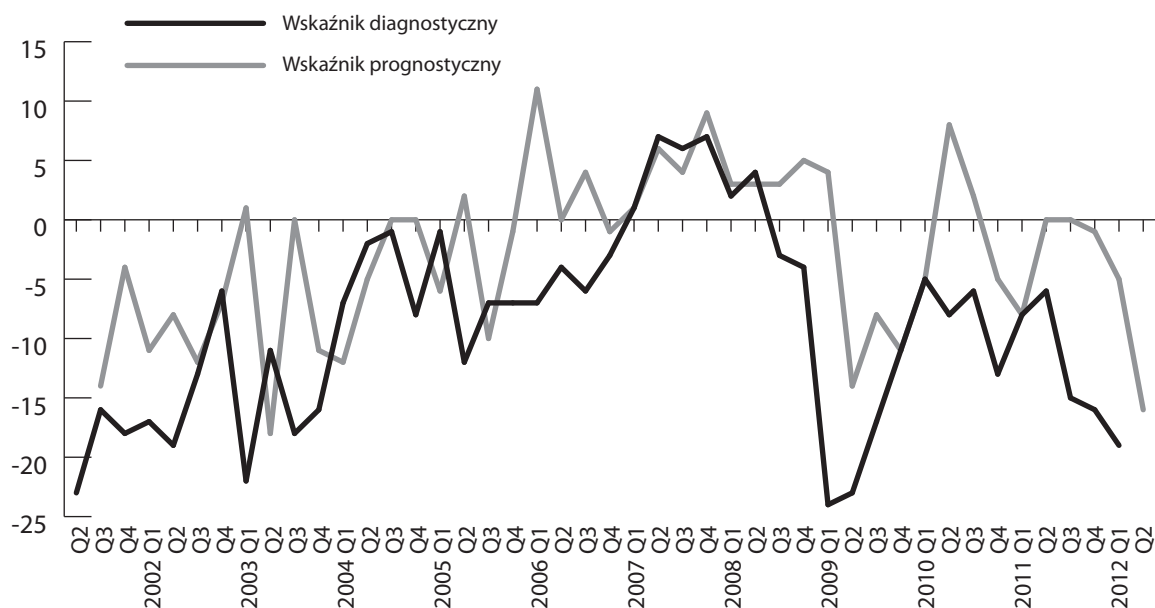
Nastroje gospodarcze przedsiębiorców w I kwartale 2012 r. nieznacznie poprawiły się w porównaniu z poprzednim kwartałem, ale nadal przeważał pesymizm. W końcu I kwartału 2012 roku diagnostyczny barometr nastrojów gospodarczych przedsiębiorców wyniósł –3 punkty i wzrósł w ciągu kwartału o 2 punkty. Warto podkreślić, że dokładnie takiej wartości barometru spodziewali się przedsiębiorcy formułując prognozy kwartał wcześniej. W II kwartale przedsiębiorcy spodziewają się dalszej nieznaczącej poprawy sytuacji gospodarczej w województwie. Prognostyczny barometr nastrojów gospodarczych przedsiębiorców na II kwartał wynosi 1 punkt, co oznacza „symboliczną” przewagę optymistów (por. rys. 3).

2.3. Nastroje gospodarcze konsumentów

Pomimo iż prognoza na I kwartał 2012 roku zakładała znaczącą poprawę nastrojów gospodarczych członków gospodarstw domowych — prognostyczny wskaźnik nastrojów na I kwartał wyniósł

Rys. 3. Diagnostyczny i prognostyczny barometr nastrojów przedsiębiorców dla województwa lubelskiego w okresie od II kwartału 2001 roku do II kwartału 2012 roku

Rys. 4. Diagnostyczny i prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych gospodarstw domowych województwa lubelskiego w okresie od II kwartału 2001 roku do II kwartału 2012 roku

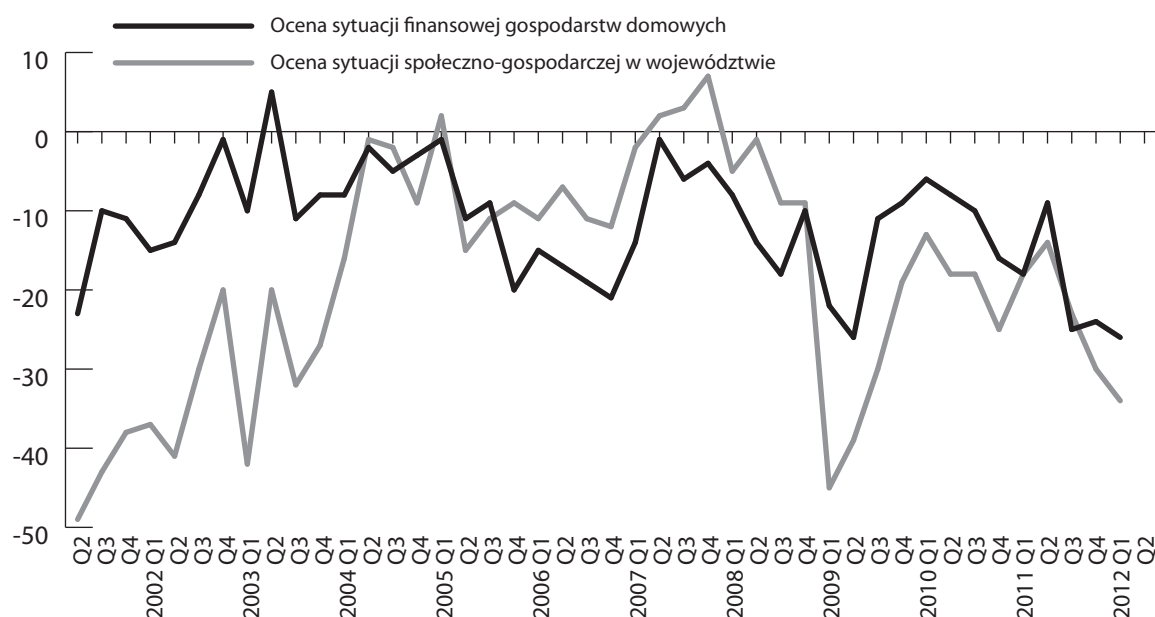
Tab. 16. Komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych gospodarstw domowych w I kwartale 2012 roku

Komponent	Saldo
Ocena sytuacji finansowej gospodarstwa domowego	-26 ↘
Poziom wydatków na dobra konsumpcyjne	44 ↗
Stan oszczędności	-45 ↘
Ocena sytuacji gospodarczej w województwie lubelskim	-34 ↘
Ocena sytuacji na rynku pracy	-36 ↗

Uwaga: Strzałki wskazują zmianę w porównaniu z poprzednim kwartałem

–5 punktów, to w ocenie konsumentów rzeczywistość okazała się o wiele bardziej pesymistyczna. Diagnostyczny wskaźnik nastrojów gospodarstw domowych w końcu I kwartału 2012 roku wyniósł –19 punktów i był o 3 punkty mniejszy niż w poprzednim kwartale. Należy podkreślić, że jest to jedna z niższych wartości tego wskaźnika w historii badań, a to oznacza, że głęboki pesymizm „zagościł” wśród mieszkańców Lubelszczyzny.

W I kwartale 2012 r. w porównaniu z poprzednim badaniem poszczególne komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarstw domowych wykazywały różnokierunkowe zmiany. Jednak trzeba zwrócić uwagę na bardzo niepokojące zjawisko pogorszenia ocen sytuacji finansowej gospodarstwa domowego, jego stanu oszczędności oraz oceny sytuacji gospodarczej w województwie lubelskim. Salda odpowiedzi na te pytania są niższe od –26 punktów. Warto zauważyć, że po raz pierwszy od IV kwartału 2008 r. gospodarstwa domowe oceniają sytuację gospodarczą w województwie bardziej niekorzystnie niż sytuację własnego gospodarstwa domowego.

Rys. 5. Zmiany ocen sytuacji finansowej gosp. domowych i ocen sytuacji społeczno-gospodarczej województwa

Prognoza na kolejny, II kwartał 2012 r. jest tylko minimalnie lepsza niż diagnoza I kwartału. Progностyczny wskaźnik nastrojów gospodarstw domowych wynosi –16 punktów. A więc członkowie gospodarstw domowych przewidują utrzymanie się w dalszym ciągu bardzo niekorzystnej sytuacji zarówno w ich gospodarstwach jak i województwie. I tej konstatacji nie zmienia fakt, że salda odpowiedzi na pytania dotyczące przewidywanych oszczędności, przyszłej sytuacji gospodarczej w województwie i stopy bezrobocia są minimalnie wyższe niż salda odpowiedzi na te pytania w diagnozie I kwartału. Nadal ich wartości są bardzo niskie (ujemne) co świadczy o głębokim pesymizmie.

Tab. 17. Prognoza na II kwartał 2012 roku komponentów progностycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych konsumentów

Komponent	Saldo
Przewidywana sytuacja finansowa gospodarstwa domowego . . .	–29 ↘
Przewidywany poziom wydatków na dobra konsumpcyjne	34 ↘
Przewidywany stan oszczędności	–40 ↗
Ocena przyszłej sytuacji gospodarczej w województwie lubelskim	–32 ↗
Przewidywany poziom bezrobocia w województwie lubelskim . . .	–8 ↗

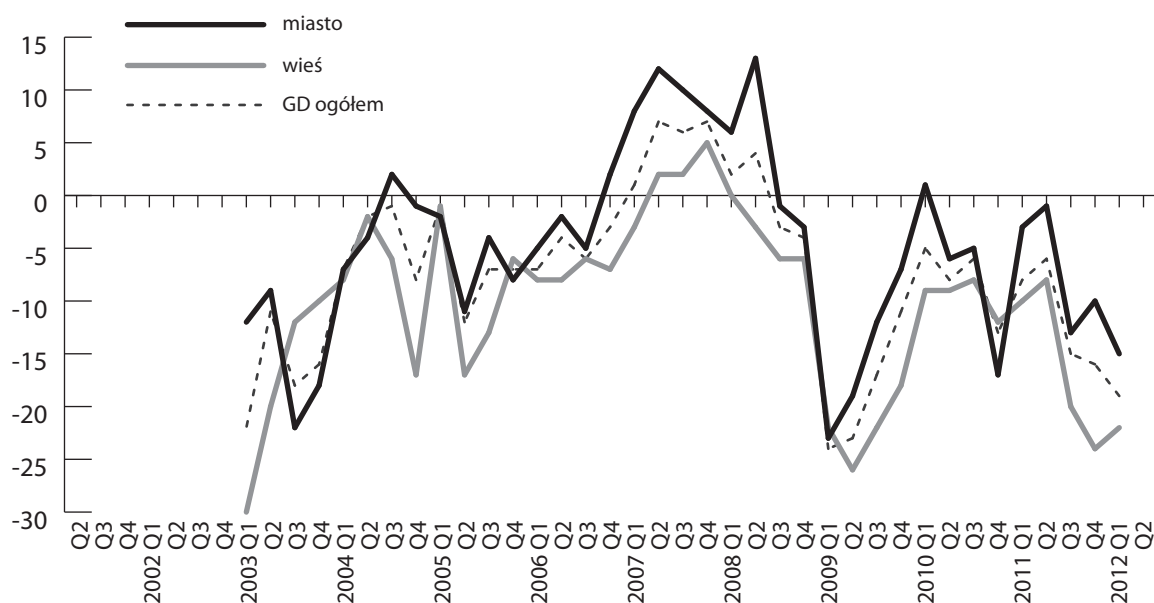
Uwaga: Strzałki wskazują zmianę w porównaniu z poprzednim kwartałem

Nastroje konsumentów w podziale na miasto i wieś

Nastroje gospodarcze konsumentów są zróżnicowane w zależności od ich miejsca zamieszkania. W dotychczasowych badaniach zazwyczaj lepszymi nastrojami charakteryzowali się mieszkańcy miast niż mieszkańcy obszarów wiejskich. Na 37 obliczonych diagnostycznych wskaźników nastrojów w podziale na miasto i wieś tylko w 7 przypadkach (około 19%) nastroje mieszkańców wsi były lepsze niż mieszkańców miast. W 13 przypadkach zmiany te były różnokierunkowe (nastroje jednej grupy rosły podczas gdy drugiej malały). Weryfikacja hipotezy o istotności różnicy średnich wartości diagnostycznych wskaźników nastrojów konsumentów z uwzględnieniem miejsca zamieszkania wskazuje, że nastroje mieszkańców miast i wsi są istotnie różne na poziomie istotności 0,0076 (dla 37 dotychczasowych obserwacji średnia wartość wskaźnika dla mieszkańców miast wyniosła $-5,0$ natomiast dla mieszkańców wsi $-10,6$).

W I kwartale 2012 roku nastroje miejskich gospodarstw domowych uległy pogorszeniu, natomiast na wsi poprawie. Jednakże diagnostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w miastach był wyższy (-15 punktów) niż na wsi (-22 punkty) gdzie zanotował jedną z najniższych wartości w historii badań.

Prognoza sytuacji gospodarczej swoich gospodarstw i sytuacji gospodarczej województwa dokonana przez gospodarstwa domowe na II kwartał 2012 r. wskazuje na nieznaczną poprawę nastrojów, przy czym prognostyczne wskaźniki nastrojów gospodarczych gospodarstw miejskich i wiejskich są takie same.

Rys. 6. Zmiany diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych gospodarstw domowych województwa lubelskiego z uwzględnieniem miejsca zamieszkania w okresie od II kwartału 2003 r. do I kwartału 2012 r.

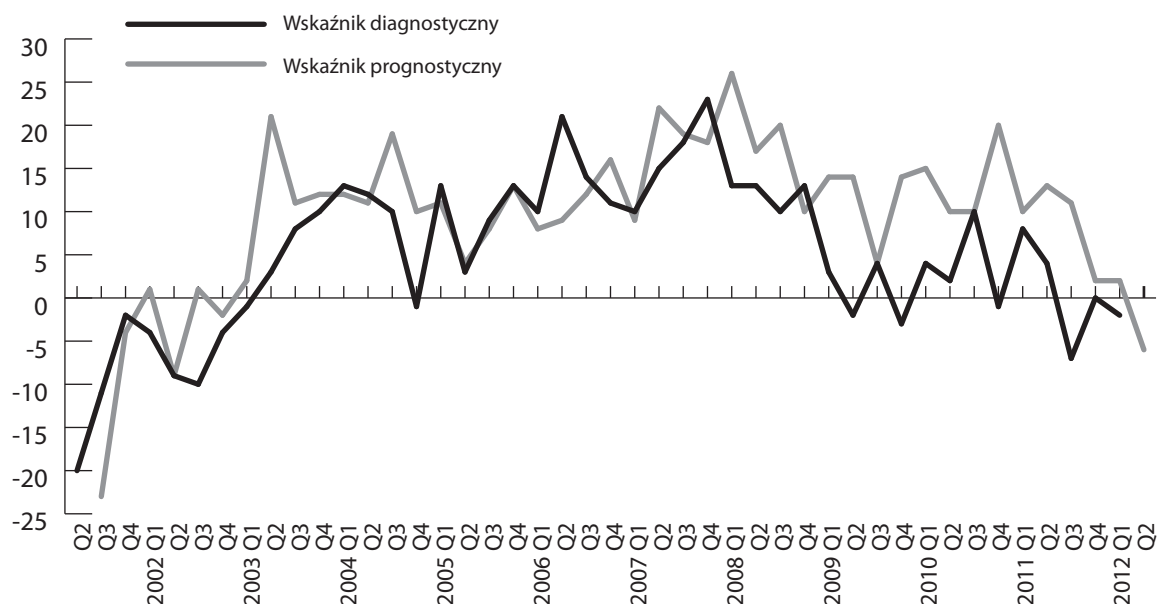
2.4. Nastroje gospodarcze w poszczególnych sektorach

Zgodnie z przyjętą metodyką zdesezonalizowane salda odpowiedzi na pytania diagnostyczne i prognostyczne w poszczególnych sektorach zostały uśrednione, co dało sektorowe wskaźniki nastrojów gospodarczych.

2.4.1. Przemysł

Nastroje gospodarcze przedsiębiorców przemysłowych w I kwartale 2012 r. w porównaniu z poprzednim kwartałem uległy nieznacznemu pogorszeniu – diagnostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych przemysłu spadł z 0 punktów w końcu 2011 roku do -2 punktów w końcu I kwartału 2012 roku, pomimo, że 3 miesiące wcześniej przemysłowcy liczyli na nieznaczną poprawę (prognoza na I kwartał 2012 roku wynosiła 2 punkty).

Salda komponentów diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w przemyśle w I kwartale 2012 roku w porównaniu z poprzednim kwartałem wykazywały niewielkie róż-

Rys. 7. Diagnostyczny i prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych przedsiębiorców przemysłowych w okresie od II kwartału 2001 roku do II kwartału 2012 roku

Tab. 18. Komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w przemyśle w I kwartale 2012 roku

Komponent	Saldo
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	1 ↗
Wielkość produkcji sprzedanej.	10 ↗
Poziom zamówień	8 ↗
Poziom zapasów wyrobów gotowych	-10 ↘
Wielkość zatrudnienia	-18 ↘

Uwaga: Strzałki wskazują zmianę w porównaniu z poprzednim kwartałem

Tab. 19. Prognoza na II kwartał 2012 roku komponentów prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w przemyśle

Komponent	Saldo
Przewidywana sytuacja finansowa przedsiębiorstwa.	-7 ↘
Przewidywana wielkość produkcji sprzedanej	-2 ↘
Przewidywany poziom zamówień.	-4 ↘
Przewidywany poziom zapasów wyrobów gotowych.	-3 ↗
Przewidywana wielkość zatrudnienia	-15 ↗

Uwaga: Strzałki wskazują zmianę w porównaniu z poprzednim kwartałem

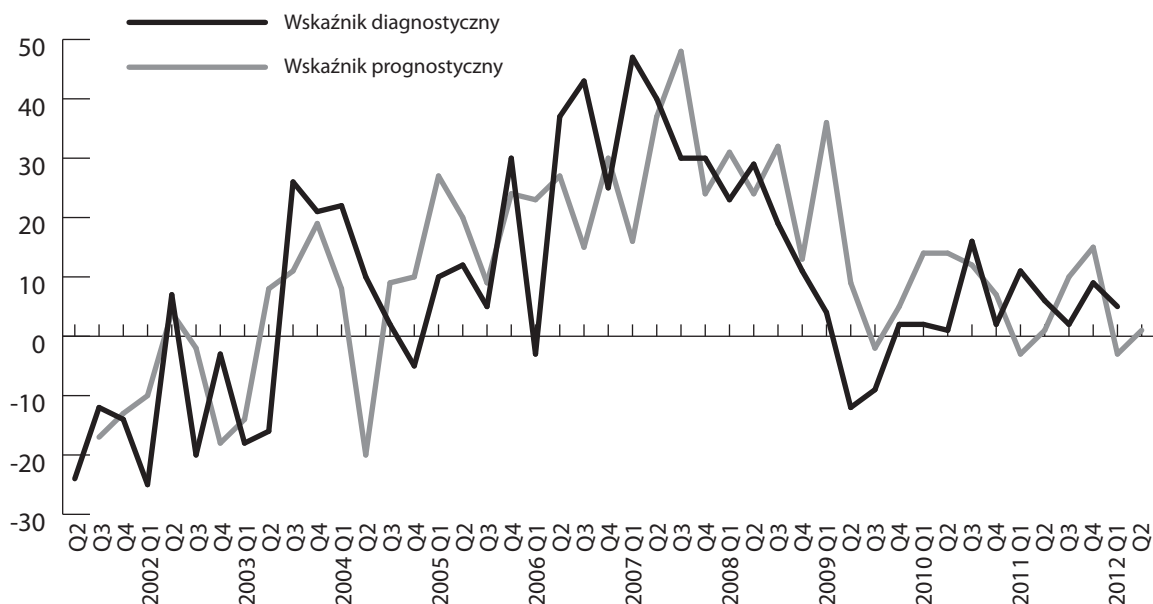
nokierunkowe zmiany. W ocenie przedsiębiorców poprawiła się sytuacja finansowa kierowanych przedsiębiorstw, wielkość produkcji i poziom zamówień, ale wzrosły zapasy wyrobów gotowych i zmniejszyło się zatrudnienie.

Ankietowani przedsiębiorcy z sektora przemysłowego w przyszłym kwartale spodziewają się spadku wielkości produkcji sprzedanej, pogorszenia sytuacji finansowej przedsiębiorstwa oraz spadku poziomu zamówień, przy czym salda odpowiedzi na te pytanie są ujemne, a więc więcej jest takich przedsiębiorców, którzy prognozują pogorszenie niż tych, którzy prognozują poprawę.

Konsekwencją wyżej omówiony zmian komponentów prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w przemyśle jest prognoza pogorszenia sytuacji w przemyśle w II kwartale 2012 roku. Prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w przemyśle wynosi -6 punktów, a więc jest o 4 punkty gorszy niż diagnoza I kwartału.

2.4.2. Budownictwo

Co prawda wskaźnik nastrojów gospodarczych w budownictwie w I kwartale 2012 pogorszył się w porównaniu z poprzedni kwartałem o 4 punkty to jego wartość nadal pozostała wyższa od zera (5 punktów), co oznacza, że jest to jedyny sektor, w którym przeważały nastroje optymistyczne. Jest to tyle ważne, że budowlancy prognozowali dużo większe pogorszenie sytuacji z ujemnym prognostycznym wskaźnikiem nastrojów.

Rys. 8. Diagnostyczny i prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w budownictwie w okresie od II kwartału 2001 roku do II kwartału 2012 roku

W I kwartale 2012 r. w porównaniu z poprzednim kwartałem pogorszyły się wartości sald odpowiedzi na pytania dotyczące sytuacji finansowej przedsiębiorstwa oraz wielkości produkcji budowlano-montażowej i zamówień. Ale tylko w przypadku sytuacji finansowej saldo jest ujemne w przypadku pozostałych komponentów tworzących wskaźnik nastrojów w budownictwie przeważają optymiści.

Tab. 20. Komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w budownictwie w I kwartale 2012 roku

Komponent	Saldo
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	-4 ↘
Wielkość produkcji budowlano-montażowej.	11 ↘
Wielkość zamówień	6 ↘
Wielkość zatrudnienia	7 ↗

Uwaga: Strzałki wskazują zmianę w porównaniu z poprzednim kwartałem

Z kolei przewidując sytuację w II kwartale przedsiębiorcy budowlani liczą tylko na poprawę w stosunku do I kwartału wyników finansowych, jednocześnie prognozując niższe salda pozostałych komponentów. Przy czym saldo odpowiedzi na pytanie dotyczące zmiany zatrudnienia jest ujemne — więcej respondentów przewiduje spadek zatrudnienia w swoich firmach niż wzrost.

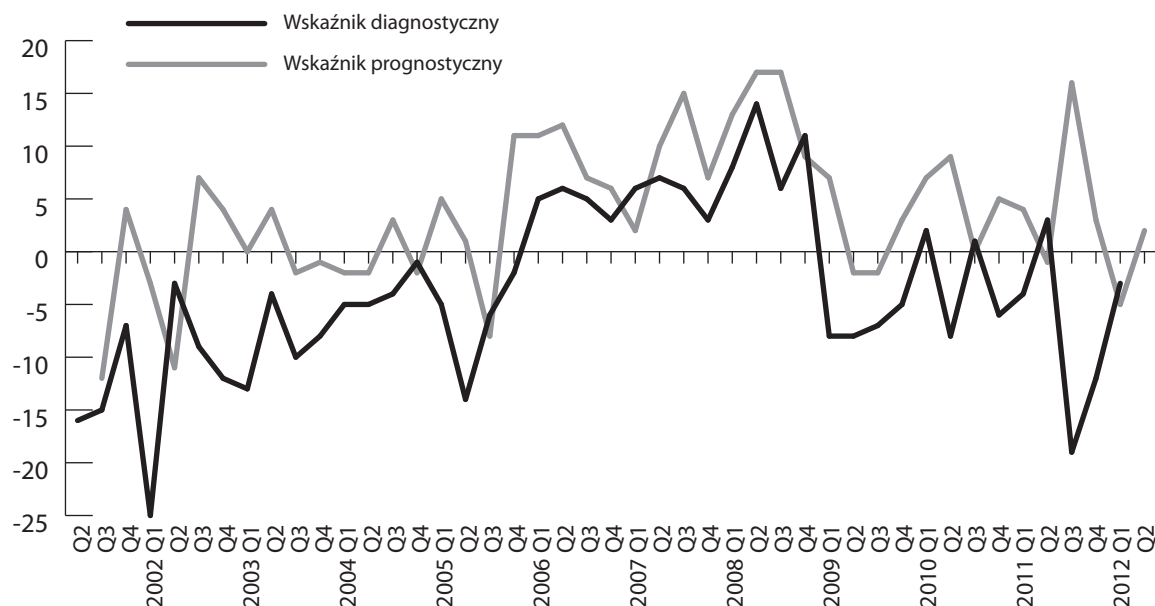
Tab. 21. Prognoza na II kwartał 2012 roku komponentów prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w budownictwie

Komponent	Saldo
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	3 ↗
Wielkość produkcji budowlano-montażowej.	5 ↘
Wielkość zamówień	1 ↘
Wielkość zatrudnienia	-6 ↘

Uwaga: Strzałki wskazują zmianę w porównaniu z poprzednim kwartałem

2.4.3. Handel

Pierwsze trzy miesiące 2012 roku to drugi z kolei kwartał znacznej poprawy nastrojów gospodarczych w handlu, co pozwoliło temu sektorowi na wyjście z zapaści jaka nastąpiła w III kwartale 2011 roku (wskaźnik nastrojów wyniósł wtedy -19 punktów). W I kwartale 2012 roku w porównaniu z poprzednim kwartałem wskaźnik nastrojów wzrósł o 9 punktów do -3 punktów.

Rys. 9. Diagnostyczny i prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w handlu w okresie od II kwartału 2001 roku do I kwartału 2012 roku

Poza zatrudnieniem salda odpowiedzi handlowców na pytania diagnostyczne poprawiły się w stosunku do poprzedniego kwartału, chociaż wszystkie salda było nieznacznie mniejsze od zera, a więc nadal przeważał pesymizm.

Tab. 22. Komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w handlu w I kwartale 2012 roku

Komponent	Saldo
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	-2 ↗
Wartość obrotów w handlu	-4 ↗
Wielkość zapasów towarów handlowych	-1 ↗
Wielkość zatrudnienia	-6 ↘

Uwaga: Strzałki wskazują zmianę w porównaniu z poprzednim kwartałem

Handlowcy również optymistycznie patrzą na II kwartał. Prognostyczny wskaźnik nastrojów na II kwartał 2012 roku wynosi 2 punkty, przy czym handlowcy przewidują wzrost sald wszystkich komponentów tworzących wskaźnik prognostyczny.

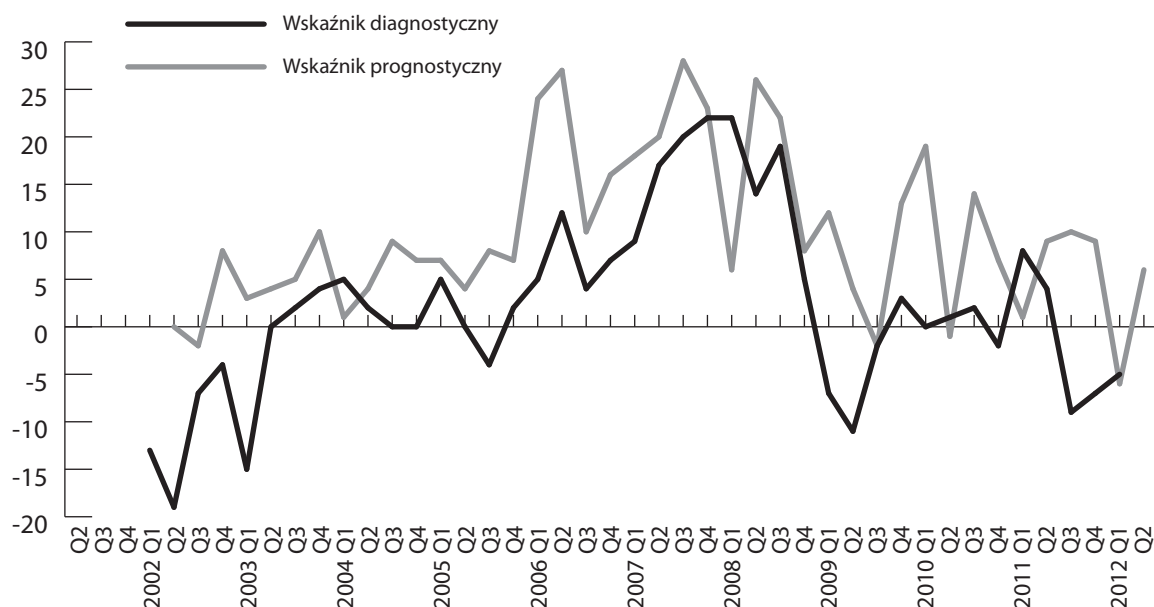
Tab. 23. Prognoza na II kwartał 2012 roku komponentów prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w handlu

Komponent	Saldo
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	4 ↗
Wartość obrotów w handlu	8 ↗
Wielkość zapasów towarów handlowych	3 ↗
Wielkość zatrudnienia	-5 ↗

Uwaga: Strzałki wskazują zmianę w porównaniu z poprzednim kwartałem

2.4.4. Usługi

Nastroje w usługach w I kwartale 2012 roku uległy poprawie w porównaniu z poprzednim kwartałem. Diagnostyczny wskaźnik nastrojów w usługach wzrósł o 2 punkty, chociaż nadal był ujemny (-5 punktów). Wzrosły salda wszystkich komponentów diagnostycznego wskaźnika nastrojów w usługach w stosunku do poprzedniego kwartału, ale tylko w przypadku popytu na usługi są dodatnie.

Rys. 10. Diagnostyczny i prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w usługach w okresie od II kwartału 2001 roku do I kwartału 2012 roku

Optymistyczna jest natomiast prognoza sytuacji w usługach na II kwartał 2012 roku. Prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w usługach wynosi 6 punktów, co oznacza wzrost aż o 11 punktów w stosunku do diagnozy I kwartału 2012 roku. Prognozy salda wszystkich komponentów tworzących wskaźnik prognostyczny są wyższe niż w poprzednim kwartale i dodatnie.

Tab. 24. Komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w usługach w I kwartale 2012 roku

Komponent	Saldo
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	-13 ↗
Popyt na usługi.	1 ↗
Wielkość zatrudnienia	-2 ↗

Uwaga: Strzałki wskazują zmianę w porównaniu z poprzednim kwartałem

Tab. 25. Prognoza na II kwartał 2012 roku komponentów prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w usługach

Komponent	Saldo
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	7 ↗
Popyt na usługi.	8 ↗
Wielkość zatrudnienia	4 ↗

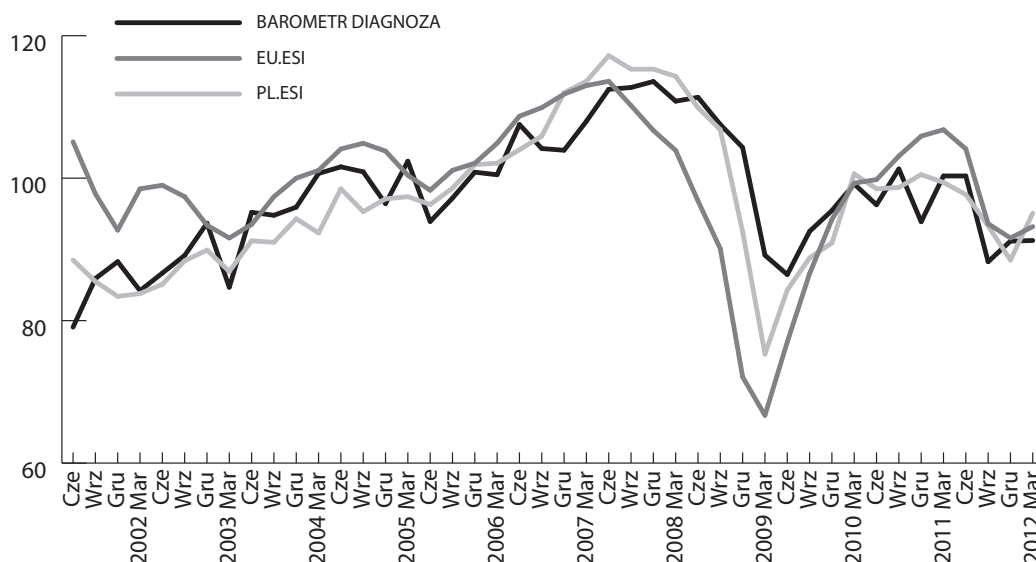
Uwaga: Strzałki wskazują zmianę w porównaniu z poprzednim kwartałem

3. Barometr nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim a barometry nastrojów gospodarczych w Polsce i Unii Europejskiej

Podobnie jak dla poprzednich kwartałów również dla I kwartału 2012 roku dokonano porównania przebiegu barometru nastrojów w województwie lubelskim z barometrem nastrojów gospodarczych w Polsce i w Unii Europejskiej.³

3. Pomimo, że metodologia badania nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim tylko w ogólnym zarysie

Przeprowadzone porównania przebiegu, liczonych za pomocą metodologii Komisji Europejskiej barometrów nastrojów gospodarczych (Economic Sentiment Index) dla Polski i Unii Europejskiej, z barometrem nastrojów gospodarczych dla województwa lubelskiego wskazują na utrzymywanie się dużej synchronizacji zmian, zwłaszcza barometru dla Polski i województwa, co jest szczególnie widoczne od IV kwartału 2002 roku.⁴ Jednocześnie już analiza wykresu zmian trzech indeksów pokazuje wyraźne opóźnienie barometru nastrojów gospodarczych województwa lubelskiego względem obu barometrów liczonych metodą Komisji Europejskiej. Dla przykładu barometry nastrojów gospodarczych w Unii Europejskiej i w Polsce osiągnęły minimum w marcu 2009 roku, natomiast barometr lubelski w czerwcu.

Rys. 11. Zmiany barometrów nastrojów gospodarczych w Unii Europejskiej, Polsce i w województwie lubelskim

Uwaga: W celu doprowadzenia do porównywalności do wszystkich wartości diagnostycznego barometru nastrojów gospodarczych województwa lubelskiego dodano wartość 100, jako że obliczane przez Komisję Europejską barometry nastrojów gospodarczych unormowane są na przedział od 0 do 200.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/index_en.htm

Bardzo wysokie skorelowanie, a jednocześnie opóźnienie barometru i wskaźników nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim w stosunku do barometrów i wskaźników w Unii Europejskiej i w Polsce potwierdza analiza korelacji.

W okresie od II kwartału 2001 roku do I kwartału 2012 roku barometr nastrojów gospodarczych województwa lubelskiego najsilniej skorelowany był z barometrem nastrojów gospodarczych Polski opóźnionym o miesiąc. Oznacza to, że przedsiębiorcy i konsumenci z terenu województwa lubelskiego reagują na zmiany gospodarcze o miesiąc później niż dzieje się to przeciętnie w Polsce. Zależność ta dotyczy również w pewnym stopniu poszczególnych sektorów, przy czym w przypadku sektorów handlowego i budowlanego najwyższa jest korelacja równoległa, przemysłowego opóźniona o 1 miesiąc, natomiast usługowego opóźniona o 3 miesiące.

Skorelowanie poszczególnych wskaźników sektorowych i barometru diagnostycznego województwa lubelskiego z odpowiednimi wskaźnikami i barometrem nastrojów gospodarczych dla całej Unii Europejskiej jest o wiele niższe, ale również istotne statystycznie na poziomie 0,05. Występuje przy tym większe, trzymiesięczne opóźnienie województwa lubelskiego w stosunku do Unii Europejskiej.⁵

odpowiada metodologii stosowanej przez Komisję Europejską do obliczeń barometrów nastrojów gospodarczych w poszczególnych krajach członkowskich, jak też w całej Unii Europejskiej (*The Joint Harmonized...* 2007), a także pomimo iż regiony charakteryzują się specyficznymi cechami w stosunku do gospodarek krajowych.

4. Należy podkreślić, że ze względu na różnice w metodologiach uprawnionym (i to z dużą ostrożnością) jest porównywanie kierunków zmian (korelacji), a nie wartości barometrów. Wyższe wartości barometrów dla województwa lubelskiego w żadnym wypadku nie oznaczają, że nastroje w województwie są lepsze niż w Polsce czy Unii Europejskiej. Natomiast uprawnionym (oczywiście również z pewną ostrożnością) wydaje się porównywanie barometrów dla Polski i Unii Europejskiej dlatego, że liczone są dokładnie na podstawie tej samej metodologii.

5. Bardziej szczegółowe dane w (Bielak i inni 2011).

Tab. 26. Współczynniki korelacji barometru i wskaźników nastrojów gospodarczych województwa lubelskiego z odpowiednimi wskaźnikami w Polsce i Unii Europejskiej oraz współczynniki korelacji Polski i Unii Europejskiej

Wyszczególnienie	Opóźnienie w miesiącach						
	0	-1	-2	-3	-4	-5	-6
Wskaźniki i barometry nastrojów							
UE Przemysł	0,3678	0,3716	0,3840	0,3647	0,3351	0,3116	0,2804
UE Usługi	0,4937	0,5122	0,5313	0,5982	0,5862	0,5478	0,5466
UE Gospodarstwa (konsumentów)	0,5023	0,5754	0,5979	0,6186	0,6091	0,5873	0,5151
UE Handel	0,2558	0,3806	0,2422	0,3229	0,3537	0,3044	0,2992
UE Budownictwo	0,3996	0,3839	0,4154	0,4124	0,3748	0,3928	0,3633
Współczynniki korelacji odpowiednich wskaźników koniunktury woj. lubelskiego z Unią Europejską i Polską	0,4451	0,4780	0,4732	0,5000	0,4765	0,4149	0,3898
Polska Przemysł	0,6943	0,7099	0,7007	0,6889	0,6705	0,6417	0,6505
Polska Usługi	0,8145	0,8053	0,7914	0,8197	0,7657	0,6969	0,6190
Polska Gospodarstwa (konsumentów)	0,7809	0,8094	0,7416	0,7250	0,6859	0,5652	0,5303
Polska Handel	0,7594	0,7401	0,7097	0,6550	0,6497	0,6681	0,6244
Polska Budownictwo	0,7454	0,7435	0,7257	0,6994	0,6625	0,6378	0,6169
Polska Barometr nastrojów (ESI)	0,8823	0,8944	0,8791	0,8532	0,8130	0,7548	0,7143
Przemysł	0,8397	0,8090	0,8196	0,8298	0,7925	0,8082	0,8143
Usługi	0,6572	0,6320	0,6364	0,6606	0,6376	0,6387	0,6664
Gospodarstwa (konsumentów)	0,3195	0,3640	0,2716	0,2957	0,3041	0,1983	0,2035
Handel	0,4355	0,5086	0,3720	0,4227	0,4997	0,3515	0,4179
Budownictwo	0,2210	0,1790	0,2098	0,1993	0,1620	0,1932	0,1873
Barometr nastrojów (ESI)	0,6799	0,6515	0,6360	0,6642	0,6279	0,6172	0,6413

Uwaga: Członką pogrubioną zaznaczono najwyższe wartości współczynników korelacji w poszczególnych wierszach.

Źródło: *Obliczenia własne na podstawie:* http://ec.europa.eu/economy_db_indicators/surveys/index_en.htm

Współczynniki korelacji UE i Polski

Literatura

- BIELAK J., DŁUGOSZ D., SALEJ A. (2011): *Zmiany nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim w IV kwartale 2010 roku.* „Lubelski Barometr Gospodarczy. Raporty”, nr 7, s. 27–52.
- The Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys. User Guide.* (2007): Brussels, European Commission. Directorate General Economic and Financial Affairs, [a:] http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/documents/userguide_en.pdf.
- KOWERSKI M. (2009): *Metodyka badania nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim na tle badań Komisji Europejskiej.* „Barometr Regionalny. Analizy i prognozy”, nr 3 (17), s. 15–28.